

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การจัดแยกประเภทของวรรณกรรมนั้น โดยปกติกระทำกันไต่หลายลักษณะ เช่น แบ่งตามประเภทของเรื่อง จะปรากฏเป็นบันเทิงคดีและสารคดี หรือแบ่งตามลักษณะของคำประพันธ์ที่ผู้แต่งใช้ จะปรากฏเป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง อย่างไรก็ตาม ยังมีการแบ่งประเภทของวรรณกรรมอีกชนิดหนึ่งซึ่งน่าพิจารณา คือ แบ่งตามกรรมวิธีการถ่ายทอด จะปรากฏเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (oral literature) ได้แก่วรรณกรรมที่ถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นโดยการเล่าหรือร้อง และวรรณกรรมลายลักษณ์ (written literature) ได้แก่วรรณกรรมที่ถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นโดยการจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

เป็นที่เข้าใจกันอย่างกว้างขวางแล้วว่า วรรณกรรมมุขปาฐะเป็นมรดกตกทอดกันมาก่อนวรรณกรรมลายลักษณ์ ทั้งนี้เพราะ ในสังคมโบราณกาลนั้น มนุษย์ยังไม่มีตัวอักษรสำหรับสื่อความคิดของตนให้ประจักษ์ต่อยุคนั้น ทว่า ก็มิได้หมายความว่ามนุษย์จะไม่มีวรรณกรรม เพราะแท้ที่จริงแล้ววรรณกรรมไม่ได้มีเฉพาะที่เรียบเรียงออกมาในรูปของลายลักษณ์ดังที่พบเห็นกันในปัจจุบัน เท่านั้น แต่ยังปรากฏออกมาในลักษณะของการร้อง การเล่าด้วยปากเปล่า โดยไม่มีการบันทึกเรื่องราวเหล่านั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอีกด้วย

เมื่อวรรณกรรมมุขปาฐะจะถ่ายทอดกันด้วยปาก เพราะฉะนั้น ไม่ว่านิทาน เพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิพากย์ หรือกาพย์กลอนต่างๆ จึงได้รับการจดจำไปถ่ายทอดต่อ

วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๖.
(พระนคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๕), หน้า ๓๗.

ควยลักษณะการเดียวกัน และการถ่ายทอดด้วยปากนี้ ยังผลให้เกิดความหลากหลาย
 ในเนื้อเรื่องอยู่เสมอ กล่าวคือ ถ้าเป็นเรื่องที่มีขนาดยาว ผู้ฟังหรือผู้จดจำมักจะจด
 จำคลาดเคลื่อนหรือตกหล่น (บางทีก็ต้องเพิ่มเติมเนื้อเรื่องบางตอนเข้าไปเอง หรือ
 บางครั้งก็มักจะตัดแปลงวรรณกรรมเรื่องนั้นๆให้เข้ากับสภาพวัฒนธรรมในสังคมของ
 ตน เป็นเหตุให้วรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องเดียวกัน มีความแตกต่างกันออกไปตามแก่
 สภาพท้องถิ่น หรือตามทัศนะของผู้เล่า

เนื่องจากวรรณกรรมมุขปาฐะเกิดขึ้นมาและแพร่หลายอยู่ในหมู่พวกที่ไม่ค่อย
 ใ้รับการศึกษ เพราะฉะนั้นกลวิธีการแต่งจึงอาจจะอยู่ในรูปวรรณศิลป์อย่างง่าย ๆ
 เช่น การใช้ภาษาอย่างง่าย ๆ บางครั้งก็มีภาษาหยาบผสมอยู่ด้วย หรือคำเนิ่นเรื่อง-
 ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า วรรณกรรมมุข-
 ปาฐะที่ถ่ายทอดจากปากของชาวพื้นดินนั้นแฝงความจริงใจ ความซื่อ หรือความเป็น
 ไปแห่งสังคมของผู้เล่าไว้อย่างน่าใคร่ครวญ

วรรณกรรมมุขปาฐะประเภทบทร้อยกรองของชาวพื้นดิน เป็นงานที่นำพินิจ
 ยิ่งนัก โดยเฉพาะในคานรูปลักษณะของบทร้อยกรองที่มีความหลากหลายอย่างน่าอัศ-
 จรรย์ และความหลากหลายเหล่านั้นได้ช่วย-ให้ศึกษาวิเคราะห์เป็นที่ยิ่ง ประกอบ
 กับเนื้อหาของบทร้อยกรองพื้นดิน โดยส่วนใหญ่ มักตั้งอยู่บนฐานของสภาพสังคม จึงนำ
 ตริตรองว่าบทร้อยกรองนั้นจะสามารถระบุถึง สภาพสังคมแห่งนั้นๆได้มากน้อยแค่ไหน
 ไหน อย่างไร

พื้นดินอีสานจัดเป็นพื้นดินที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่บรรพกาล มีอารย-
 ธรรมเฉพาะแบบที่ควรแก่การสนใจ รวมทั้งมีงานร้อยกรองอยู่หลายลักษณะ แต่ละ
 ลักษณะก็ล้วนแล้วแต่ชวนให้ศึกษาเป็นที่ยิ่ง

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของบทร้อยกรองพื้นดิน ในฐานะพาหุแห่ง
 ความคิดนึก หรือเป็นคั่นฉ่องที่ฉายให้เห็นพฤติกรรมของชีวิต และความเป็นอยู่ของชาว
 พื้นดินว่าเป็นเช่นใด ประกอบกับบทร้อยกรองพื้นดินอีสาน ยังไม่มีผู้ใดศึกษารวมๆกัน
 ในหลายๆประเภทมาก่อน ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษาวิจัยเรื่องนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหาที่มาและวิวัฒนาการของการสร้างบทร้อยกรองของชาวพื้นถิ่นอีสาน
๒. เพื่อรวบรวมตัวอย่างบทร้อยกรองพื้นถิ่นอีสานจากหนังสือที่รวบรวมไว้แล้ว และจากคำบอกเล่าของชาวพื้นถิ่น
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองที่รวบรวมมาได้ในด้านรูปลักษณ์และเนื้อหา
๔. เพื่อศึกษาถึงลักษณะการใช้บทร้อยกรองของชาวพื้นถิ่นอีสาน

สมมุติฐานในการวิจัย

๑. ภาษาและสภาพสังคมพื้นถิ่นอีสานเอื้ออำนวยให้เกิดบทร้อยกรองชนิดต่าง ๆ
๒. บทร้อยกรองพื้นถิ่นอีสานสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตค่านิยมค่านองหนึ่งของชาวอีสาน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตของข้อมูล
ศึกษาเฉพาะร้อยกรองที่ปรากฏในรูปลักษณ์ต่อไปนี้
 - ก. ปริศนาคำทาย
 - ข. ฃญา
 - ค. คำสุ่ขวัญ
 - ง. บทเชิงต่าง ๆ
 - จ. หมอลำ
 - ฉ. เพลงสำหรับเด็ก

๒. ขอบเขตของการศึกษา

ก. ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยไม่รวมถึง

- ๑) เพลงโคราช ของชาวนครราชสีมา เพราะมีส่วนคล้ายคลึง และมีความสัมพันธ์กับเพลงปฏีพากย์ของภาคกลางเป็นอย่างมาก
 - ๒) บทร้อยกรองของกลุ่มชนที่มีได้ใช้ภาษาไทยลาว เช่น ชาวเขมรในสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ หรือชาวไทยภูเขาต่าง ๆ ในสกลนคร เป็นต้น
- ข. ศึกษาเฉพาะบทร้อยกรองที่ชาวพื้นถิ่นแต่งสร้างหรือดัดแปลงมาจากคำประพันธ์จากวรรณกรรม และต้องถ่ายทอดโดยมุขปาฐวิธีเท่านั้น มิได้ศึกษารวมถึงวรรณกรรมพื้นถิ่น ซึ่งมีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อการอ่านโดยเฉพาะ

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาเอกสารที่กล่าวถึงบทร้อยกรองโดยทั่ว ๆ ไป
๒. รวบรวมตัวอย่างบทร้อยกรองพื้นถิ่นอีสาน ทั้งจากหนังสือต่าง ๆ และจากคำบอกเล่า
๓. วิเคราะห์บทร้อยกรองพื้นถิ่นอีสานในค่านิยมลักษณะ เนื้อหา และการใช้
๔. เรียบเรียงผลการวิจัยนำเสนอเป็นบท ๆ
๕. สรุปผลการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เป็นการศึกษาบทร้อยกรองพื้นถิ่นอีสานอย่างมีระบบ เพื่อเป็นแนวให้มีการศึกษาถึงบทร้อยกรองพื้นถิ่นอื่นต่อไป
๒. เป็นการสงวนมรดกเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางวรรณกรรมเอาไว้ได้อย่างหนึ่ง
๓. ใช้ประกอบการศึกษาวิชาร้อยกรองไทย สังคมวิทยา- มนุษยวิทยา คติชนวิทยา และบทร้อยกรองพื้นถิ่นได้

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. วิทยานิพนธ์นี้ใช้ข้อมูล ๒ ลักษณะ คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากชาวบ้านโดยตรง และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ข้อมูลจากแหล่งที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้แล้ว แต่ผู้วิจัยจะเน้นหนักไปในทางข้อมูลทุติยภูมิ

๒. การถ่ายทอดความหมายจากข้อมูลออกเป็นภาษาไทยภาคกลางนั้น ผู้วิจัยจะถ่ายทอดไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ และจะปรากฏใน ๓ กรณีต่อไปนี้ คือ

ก. ความที่อยู่หน้าเครื่องหมาย = หมายถึง การถอดข้อความของข้อมูลนั้น

ข. ความที่อยู่หลังเครื่องหมาย = หมายถึง ความหมายของข้อมูลนั้น

ตัวอย่างจากลักษณะดังกล่าวได้แก่

เฮ็ดนอย่าแพงกล้า

ไปค้อย่าแพงทุน

(ทำนอย่าหวงกล้า

ไปค้อย่า หวงทุน = กล้า

ลงทุนในสิ่งที่จะเกิดประโยชน์)

ค. หากข้อมูลนั้น ไม่มีศัพท์ภาษา หรือสำนวนโวหารที่ยากต่อการทำความเข้าใจมากนัก ผู้วิจัยก็จะทำเพียงแค่แปลศัพท์ที่เป็นภาษาพื้นถิ่นอีสานในข้อมูลนั้นให้ดังตัวอย่าง เช่น

ไปหาพระเฒ่าของไปดวาย

ไปหานายเฒ่าของไปต้อน

(ต้อน = ฝาก)